

Hvis læreplaner er svaret, hvad er så spørgsmålet?

Af Søs Bayer, Jytte Hare og Tina Petersen

Foto: Pelle Rink

Vi har ingen problemer med, at børn skal lære sig noget. Vi synes faktisk, at det er de voksnes opgave at gå forrest og vise børnene verden og sætte interessante ting i gang – og dermed hjælpe børnene til at kunne lære at orientere sig i verden. Vi kan bare ikke på nogen måde se, hvorfor det nødvendigvis skal ske på baggrund af en læreplan, eller hvad det overhovedet har med negativ social arv at gøre. Hvis det handler om, at der er dagtilbud, som arbejder for dårligt, så var det mere rimeligt at sætte ind der med ekstra ressourcer og bevillinger i stedet for at skyde med spredehagl ud over hele området.

juni 2003 udgav "Ministerudvalget for negativ social arv og social mobilitet" pjecen "En god start til alle børn" med Regeringens handlingsprogram for, hvad den vil sætte i værk for at bryde den negative sociale arv – som den jo har sat sig for at bryde. Den bebuder tre strategier:

- Klar ansvarsfordeling – familiens ret og pligt
- Styrkelse af børns kompetencer
- Vi skal sætte ind tidligt og effektivt

Der indgår forskellige bebudede initiativer og lovforslag i de tre strategier. Et af dem er indførelsen af kvalitetsstandarder for det pædagogiske arbejde, et andet læreplaner i dagtilbud for 0-6 årige børn, idet kompetencer forudsættes at bryde den negative sociale arv: "For at sikre, at alle kommer med, skal udarbejdes en mere detaljeret beskrivelse af arbejdet med kompetenceudvikling i daginstitutioner og de mål, der skal arbejdes hen imod." Dette uddybes i det reviderede regeringsgrundlag af 27/8-03: "Fokus skal rettes på en tidlig indsats over for de svagt stillede børn. Regeringen vil foreslå obligatoriske læreplaner i daginstitutionerne, som detaljeret beskriver, hvad børnene skal lære (...) Derfor skal der på det enkelte pasningstilbud udarbejdes læreplaner, som fastlægger mål og aktivitetsforløb, så alle børn lærer grundlæggende færdigheder, såsom evnen til at udtrykke sig og sociale færdigheder." Og nu er lovforslaget så blevet fremlagt for Folketinget i december 2003.

Vi forfattere af denne artikel er fra hver vores ståsted og synsvinkel optaget af, hvad der sker inden for dagtilbudsområdet. Vi har hver for sig mange års erfaring med arbejdet med både udsatte og ressourcestærke børn og familier, såvel som stor viden om området, og vi vil i det følgende give udtryk for vores holdninger til og overvejelser over Regeringens planer for dagtilbudsområdet. Det kan være både en svaghed og en styrke at være dybt involveret i en sag og en problemstilling –

men i dette tilfælde betragter vi det nu som en stor styrke, at vi rent faktisk ved, hvad vi snakker om.

Artiklen starter med nogle overvejelser over Regeringens forståelse af begrebet "negativ social arv", som den kommer til udtryk i pjecen "En god start til alle børn", samt en kritik af pjecens omgang med pædagogisk forskning og anvendelsen af dens resultater. Dernæst følger nogle overvejelser over, om der mon kunne ligge nogle andre hensyn bag forslaget om læreplaner. Hvorefter vi går over til at se på, hvad en læreplan egentlig er, og hvordan små børn lærer. Afslutningsvis forsøger vi at samle trådene og runde af.

Om den negative sociale arv

Selv om det siges i Regeringens pjece, at "social arv er et omfattende og kompliceret område", så må det siges, at det lykkes for Regeringen at gøre det komplicerede meget enkelt. Det kan ind imellem for overskuelighedens skyld være hensigtsmæssigt at dele emner ind i kasser – men nogle gange kan inddelingen blive så forenklet eller firkantet, at den bliver misvisende. Dette synes at være tilfældet i pjecen.

Her indeles alle børn i to grupper, nemlig de stærke børn og de udsatte børn. De udsatte børn indeles så igen i at være børn af misbrugere, psykisk syge og flygtninge og indvandrere. De stærke børn har stærke forældre og kommer fra velfungerende familier – de udsatte børn har bare forældre, og det er dem, der viderefører den negative sociale arv til deres børn. Disse familier karakteriseres i pjecen som "svage" og som de, der har brug for støtte.

Denne meget forenklete måde at inddele borgerne på overser fuldstændig, at der kan ligge andre ting til grund for børns vanskelige start i livet. De såkaldt svage familier, som har fyldt mest i vores arbejdsliv, har især været forældre med ingen eller meget lav uddannelse; de har

været førtidspensionister eller ramt af arbejdsløshed i ind imellem meget lange perioder, og deres økonomi har været meget dårlig. Deres børn har været fattige på alt, herunder oplevelser, udfordringer, tryghed, historier, stimulation.

Hvad angår borgere med en anden kulturel baggrund må det siges at være noget forenklet at hævde, at de generelt viderebringer en negativ social arv. De viderebringer højst sandsynligt en anden arv end danske forældre, og de kan måske have svært ved at se de store fordele ved den danske kultur – men de bliver også kun i beskedent omfang lukket ind i den danske kultur, i og med at mange af dem tydeligvis ikke er ønskede på arbejdsmarkedet. Eller for den sags skyld i naboens dagligstue.

Ved således som i pjecen at udpege bærerne af den negative sociale arv øges risikoen for, at der vil være en mængde andre forhold, der overses, fordi mennesker ikke kun er misbrugere, indvandrere eller psykisk syge – men er sammensatte personligheder med forskellige styrker og svagheder.

Måske er det det, de har fundet ud af i Sverige, at mennesker er forskellige? Pjecen giver et andet bud. Her fremgår det, at de i Sverige er langt bedre til at bryde den sociale arv – og at det angiveligt er på grund af, at man der har indført læreplaner for dagtilbudene. Hvordan man er nået frem til denne sammenhæng fremgår ikke. Måske kunne årsagerne også være nogle helt andre, som bedre sundhedspleje, bedre indsats over for arbejdsløse m.v.? Det skal vi ikke gøre os kloge på. Men vi ved om børnene i de svenske dagtilbud, at de har langt mere plads at boltre sig på i institutionerne, og at de har flere voksne at være sammen med. Og med fare for at blive beskyldt for at ride gamle kæphest, så siger vores erfaringer os, at normeringer og kvadratmetre har en betydning – og at det især er de svage børn, der har det svært med den trange plads og den ind imellem ringe mulighed for voksenkontakt.

Det er prisværdigt, at Regeringen vil gøre noget ved det, der betegnes som ”den negative sociale arv”. Principielt er det dog

vel lige så uretfærdigt og urimeligt, at der er børn, der ”arver” forældrenes positive og prestigefyldte position, er født med sølvskeer i munden m.v. Meget tyder på, at vi så at sige arver vores sociale og uddannelsesmæssige baggrund fra vores forældre – og så må det jo være selve dette fænomen, der skal gøres noget ved?

Danmark, og alle andre lande og nationer, har det grundlæggende problem, at samfundets rigdomme fordeles uligt. Med rigdomme tænker vi ikke kun på penge men også på viden, kundskaber, uddannelse, position, netværk, kultur m.v. Kun ved at erkende at det er sådan – og ikke samtidig synes at det er helt i orden – kan vi gøre noget ved det. Og frem for at operere med et ”arvs-begreb” skulle vi måske hellere tale om, at mulighederne eller chancerne eller udgangspunkterne er forskellige og forskelligt fordelt. Der eksisterer en chance-ulighed.

Hvordan kan man i pjecen på den ene side sige, at ”ambitionen om primært gennem social- og uddannelsespolitikken at skabe et samfund med større lighed er slået fejl” – og på den anden side mene, at det er gennem uddannelsespolitikken og gennem læreplaner i vuggestuen og børnehaven, at vi kan slå hul i den negative sociale arv og tilføre børnene muligheder? Hvis det én gang er slået fejl, hvorfor så prøve igen?

Og hvordan hænger følgende udsagn sammen med ideen om at ville nå de negative social arv grupper: ”Der har tidligere været en tendens til, at alle velfærdspolitiske tiltag skulle være for alle. Det betyder i sagens natur, at indsatserne ikke har været særlig præcise – det har været brede kampagner og generelle tilbud, som resourcestærke har taget til sig med kys-hånd, mens de mere belastede familier ikke altid har nydt godt af dem.” Det er svært at se, hvordan det hænger sammen med ønsket om at indføre *obligatoriske* læreplaner i *alle* dagtilbud? Hvorfor skal det gå ud over alle børn, at nogle børn har svære startvilkår? Og risikerer man ikke tværtimod intentionen, at de udsatte børn blot bliver skilt fra endnu tidligere, når de dumper allerede i børnehaven, fordi de ikke har nået de fastsatte mål?

Om videnskabelighed

Pjecen bygger sin argumentation på, at vi skal basere indsatsen over for de udsatte børn på viden, og denne viden er den vidensopsamling, Regeringen har fået foretaget, og som især bygger på internationale undersøgelser. Det er tankevækkende, at det afsnit, der handler om denne viden, er det korteste afsnit i pjecen, og at det erkendes, at vi ikke ved tilstrækkeligt endnu. Denne erkendelse tillægges dog ingen betydning, for som der står: "Vi har en række klare indikatorer". Men indikatorer er ikke sikker viden, og da slet ikke når disse indikatorer er baseret på unavn-givne internationale undersøgelser. Sagen er, at viden er blevet erstattet af ideologi, der giver sig ud for at være viden. Det er godt nok at have holdninger, og dem er pjecen gennemsyret af, men at udgive disse holdninger for at være viden er et bedrag.

Pjecen er generelt sprængfyldt med referencer til udenlandske og internationale undersøgelser. Vi får bare aldrig noget at vide om disse undersøgelser. Hvem har foretaget dem? På hvilket grundlag? Er konklusionerne i disse undersøgelser så entydige som det refereres? Og er undersøgelserne overhovedet sammenlignelige med danske forhold? F.eks.: "Vi overhales af Finland, Sverige og Norge, når det drejer sig om at bryde den uddannelsesmæssige arv". Tjah...så kan vi jo få det rigtig dårligt – men er det rigtigt? Og hvad vil det sige, at "Danmark ikke ligger godt nok internationalt set"? Godt nok i forhold til hvad? Og hvem skal afgøre, hvad der er godt nok? Det gør os mildest talt utrygge, at Regeringen vil opbygge en forstærket indsats på tilfældige og måske betænkelige internationale undersøgelser, som man ikke engang kærer sig om at referere direkte til.

Om andre mulige begrundelser for at ville indføre læreplaner – sporet om indholdet

Nu går den ikke længere, lyder det fra Regeringen. Nu skal der sættes ord og begreber på det, som børnene lærer, og på det som de skal lære. Problemet er ikke, at

de ikke lærer noget – men det kan være et problem for nogen, at man ikke kan sige, hvad det helt præcist er, børnene lærer. Eller at man ikke nøjagtigt kan kontrollere, at de lærer, og hvad de lærer? Eller måske at man ikke kan kontrollere de voksne, kontrollere hvad børnenes voksne egentlig bruger deres tid sammen med børnene til?

Der går tidsmæssigt to parallelle spor, som måske kan bidrage med årsager til, hvorfor socialministeren nu er nået frem til at ville fremsætte et lovforslag om læreplaner i dagtilbud. Ingen af de to spor har dog noget med den negative sociale arv at gøre.

Det ene spor sætter fokus på indholdet i dagtilbudene. Dagtilbud i Danmark hører under Socialministeriet og ikke som i de fleste andre lande under Undervisningsministeriet. I Danmark har dagtilbudene traditionelt passet børn og været en arbejdsmarkedspolitisk foranstaltning; børnene har ikke skullet undervises, men dagtilbudene har jf. ovenstående beskrivelse været et supplement til hjemmet, og de har fra 1964 haft følgende formål: "Der bør stræbes for, at barnet udvikler sig til et åbent og selvstændigt menneske, der har vilje til samarbejde, og som søger at anvende sin viden til at forbedre egne og andres livsvilkår". Denne meget brede formålsbestemmelse har gennem årene givet plads til megen debat og udvikling – men den har også gjort det svært at gribe ind over for dagtilbud, som arbejdede for dårligt.

Med indførelsen af Lov om Social Service i 1990 blev formålsparagraffen udvidet noget og kom til at omhandle midler og metoder, brugen af frirum, oplevelser og fælles aktiviteter, samt at der skal lyttes til børnene efter deres alder og modenhed. I 1990 skrev dr.jur. Kirsten Ketcher i sin disputats "Offentlig børneoplysning i retlig belystning", at der bør ske "en opstramning af den indholdsmæssige regulering". Ikke mindst under hensyn til "sikring af barnets krav på et indhold af et vist pædagogisk niveau (og) sikring af forældrenes krav på at vide, hvad barnet får i stedet for eller som supplement til hjemmet".

Måske var Kirsten Ketschers anbefaling

medtænkt, da Folketinget i 1998 reviderede formålsbestemmelsen i Serviceloven og fremkom med en helt ny og meget omfattende formålsbestemmelse med tilhørende vejledning, hvor indholdet i dagtilbudet specificeres meget nøje. Og hvor ordet "lære" for første gang indgår i formålet for dagtilbud. (Måske har det også haft en betydning, at der efterhånden er pladser nok til alle, som ønsker det?)

Måske var det ikke blot en doktordisputats – måske var det lige så afgørende, at Danmark i en stor international læseundersøgelse i 1995 havde fået dumpekarakter, og at den kort efter blev fulgt af en nordisk undersøgelse "Nordlæs", hvor vi igen faldt

fuldstændig igennem. Begge undersøgelser viste, at danske skolebørn er langsomme til at lære at læse – og en del af konklusionen i Danmark blev, at dagtilbudene ikke havde forberedt børnene godt nok inden for det sproglige område til at starte i skolen. En bølge af sprogstimulerende aktiviteter strømmede ind over dagtilbudene de næste år. "Jo før børnene kommer i gang med at øve sproglige færdigheder, jo bedre", syntes mantraet at være. Eller bare: "Jo før jo bedre" i det hele taget? Men ingen snakkede om matematik, naturfag, musik, historie, drama eller sociale kompetencer – men det havde undersøgelserne jo heller ikke beskæftiget sig med.

I OECD's internationale rapport om daginstitutioner "Starting Strong" fra 2001 bliver det bl.a. påpeget, at der er for stor forskel på kvaliteten kommunerne imellem, samt at der er behov for nationale anbefalinger om mål og indhold. Måske kan det have noget at gøre med, at dagtilbudene i de andre lande er en del af undervisningssystemet, hvorimod de hos os jf. Service-loven "tjener et pædagogisk, et socialt og et pasningsmæssigt formål". Mon ikke den stigende internationalisering også spiller en rolle? Og rigtig mange andre lande har læreplaner for deres helt små børn.

I PISA-undersøgelsen fra 2002 klarer danske skoleelever sig kun middelmådigt inden for dansk og matematik. Til gengæld er de selvstændige og har gode sociale kompetencer – men det tæller tilsyneladende ikke så højt. I flere dagblade i september 2003 refereres en ny international undersøgelse blandt 45.000 gymnasieelever i 16 lande, hvor Danmark placerer sig på en suveræn førsteplads med hensyn til elevernes viden om samfundets økonomiske, politiske og demokratiske indretning og deres evne til at vurdere politiske udtalelser i skrift og tale samt til at ræsonnere. Men det er måske igen noget andet...

Om det andet spor – om kontrollen

Selvfølgelig skal børnene lære noget – og det var det ene spor, sporet om indholdet. Det andet spor handler om decentraliseringen af ansvar og kompetence. Indtil 1976 var staten ansvarlig for dagtilbudene, men med Bistandslovens indførelse blev ansvar og kompetence overgivet til kommunerne. Den enkelte kommune var nu ansvarlig for driften, for økonomien og for indholdet. Som ikke var videre detaljeret beskrevet – og kommunerne overlod til personalet i det enkelte dagtilbud at fylde det ud. Love, regler, cirkulærer og en meget begrænset råderet over en lille del af budgettet gav rammerne inden for hvilke, dagtilbudene kunne udfolde sig.

I 1993 trådte loven om forældrebestyrelser i dagtilbud i kraft, og forældrebestyrelsen i det enkelte dagtilbud fik kompetencen til at beslutte principperne for det pædagogiske arbejde, altså for indholdet,

samt for budgettets anvendelse. Op gennem 90'erne skete der en stadig større grad af decentralisering af økonomi og ansvar fra kommunerne til det enkelte dagtilbud – kommunerne gik fra at styre ved hjælp af regler til at styre ved hjælp af mål og rammer. Kommunen fastsatte/fast-sætter overordnede mål for kommunens dagtilbud, og dagtilbudene beskriver i deres årlige virksomhedsplan, hvordan de har tænkt sig at leve op til dem, samt i årsberetningen hvordan det så er gået, samt hvordan budgettet har været anvendt. Dagtilbudene har nu de fleste steder frihed og pligt til at disponere over pengene til den daglige drift, indvendig ejendomsvedligeholdelse, el, vand og varme samt lønnen til personalet – og har friheden til at flytte rundt på pengene mellem de forskellige konti, alt efter de planer man har lagt.

Samtidig er en overvældende mængde af måltilkendegivelser og indsatsområder strømmet fra rådhusene ud til institutionerne. Så ligeså behård styringen før i tiden var ved hjælp af regler og cirkulærer og et meget lille økonomisk råderum, ligeså behård er styringen nu – men styringen ligger her i starten af det nye århundrede først og fremmest i økonomien og i kravet til dagtilbudet om selv at styre sig selv inden for de tildelte ressourcer.

Det er svært for politikere og administration at have kontrol med dagtilbudene – ikke så meget med økonomien som med indholdet. Selvfølgelig fortæller virksomhedsplanerne noget om, hvad der sker i dagtilbudene, men ord er noget vanskeligt noget, og pladsen er sparsom, og man vælger, hvad man vil skrive og undlade at skrive – og reelt kan kommunens politikere og forvaltning ikke vide, hvad der sker i det enkelte dagtilbud. Dagtilbudene er en stor post på det kommunale budget. Som helhed koster dagtilbudene samfundet 15 milliarder kroner om året – plus 5 milliarder kroner i forældrebetaling – men ingen kan reelt sige, hvad samfundet får for pengene.

Lovforslaget om læreplaner i dagtilbud kan være et forsøg på at løse begge de ovenstående problemstillinger. Man kan lovgive om, hvad børnene skal lære, mens

de går i dagtilbud, så de er godt rustet til skolestarten, og så Danmark kan placere sig bedre i fremtidige internationale undersøgelser - og samtidig kan man få kontrol over indholdet. Men er det mon det, man i sidste ende vil få ud af det? Små børn lærer sig noget hele tiden, de kan slet ikke lade være - men vil de lære mere, fordi det står i en plan? Og har man kontrol over indholdet, fordi det er beskrevet i en lov? Formentlig ikke - og der er lang vej fra ministeriets skriverkarle og deres tænkning til det konkrete arbejde blandt børn og voksne på blå stue. Ligesom der tydeligvis også er langt den modsatte vej.

Samtidig synes socialministerens oplæg båret af tanken om, at når de svage børn skal bryde den negative sociale arv, så er det med det formål, at de skal kunne blive til gavn for arbejdsmarkedet, og så de ikke kommer til at ligge samfundet økonomisk til byrde. Samfundet fremstilles som en virksomhed, hvor det gælder om at begrænse udgifterne. Mennesket bliver et middel til dette og ikke et mål i sig selv - et effektivitets- og profitsyn, som ikke hører hjemme i et demokratisk samfunds omsorg for sine små børn.

Om læreplaner

Ordet læreplaner er et forholdsvist nyt dansk udtryk. Ganske vist har man tidligere i institutioner og dagtilbud opereret med planer, planlægning og målsætninger for det pædagogiske arbejde og i midten af 90'erne begyndte man, efter krav fra myndighederne, at lave virksomhedsplaner. Men vi har ikke tidligere betegnet det, der skulle foregå i dagtilbudet, som læring og læreplaner. I skolens sammenhæng har man kaldt det læseplaner eller curriculum, hvor læseplanen kan ses som det danske udtryk for det oprindeligt latinske ord curriculum, der egentlig betyder løbebane. Curriculum betegner undervisningens indhold, arbejdsform, samvær og bedømmelser. Det forløb eleverne skal igennem. Men der er forskel på den nedskrevne læseplan, den intenderede læseplan, den fortolkede læseplan, den opfattede læseplan, den lærte læseplan og den evaluerede læseplan - og at tro at disse lag er ens, ville være naivt.

Der er også forskel på en læseplan og en læreplan. En læseplan angiver hvilket stof man skal igennem, men ikke nødvendigvis hvad man lærer af det. En læreplan går skridtet videre. Ikke blot angiver den hvad og hvilke områder, man som barn skal igennem, den angiver også, hvad man skal lære af det. Hvor læring ligger underforstået i en læseplan, ligger det som mening-en med en læreplan. Selvom læseplan og læreplan således kan ses som to udtryk for det samme, er der dog grundlæggende forskelle, idet læreplansbegrebet gør alle de ovennævnte lag ens: den nedskrevne læseplan skal være det samme som den lærte læreplan osv. Ordet læreplan er således opfundet til lejligheden og velegnet som betegnelse i forhold til dagtilbud - det ville jo være umuligt at bruge betegnelsen læseplan i et dagtilbud, alene af den grund at børnene ikke kan læse.

Børn har altid lært noget af at gå i daginstitution og det har sågar været intentionen. I den forstand har der også altid eksisteret læreplaner. Disse læreplaner har ikke en gang været skjulte - de har blot ikke i særligt stort omfang været skrevet ned. Det er der flere grunde til - og måske også fordele i:

- i og med den ikke var nedskrevet kunne der ikke opbygges en opfattelse af at det nedskrevne var det samme som der rent faktisk skete og det som børnene lærte.
- I og med den ikke var nedskrevet kunne den være bred og der kunne ske anden læring, som læreplanen ikke indeholdt.
- I og med den ikke var nedskrevet kunne den ikke i samme omfang blive et styringsredskab og et målrettingsinstrument.

Disse fordele vil forsvinde med en nedskrevet og nationalt gældende læreplan.

En læreplan er et udtryk for hvad nogle mener, nogle andre skal lære. Men den er samtidigt et udtryk for hvad der *ikke* skal læres. I debatterne om læseplaner eller curriculum har et af kernepunkterne netop været hvad man indholdsmæssigt skar væk. Således også nu med nedskrevne læreplaner i dagtilbudet. Man kan sige at en læreplan indeholder et læringsforbud. I

det kommende lovforslag om læreplaner i dagtilbudet er det derfor ikke særligt interessant at se hvad børn skal lære, men hvad regeringen mener børn *nu* ikke skal lære.

Om at lære sig noget

Børn er fra fødslen optaget af at lære – eller man kunne sige, at de er optaget af at komme til at forstå deres omverden. De kommunikerer ivrigt med deres mor og andre vigtige voksne, og de træner deres kroppe, når som helst de er vågne og kan komme til det. De fødes som antropologer og sprogforskere, og snart får de også naturvidenskabelige interesser. De undersøger, danner hypoteser og prøver dem af, og de danner sig erfaringer – og dagtilbudet er indrettet til at kunne imødekomme børnenes nysgerrighed og interesser.

I dagtilbudet lærer de sig sociale kompetencer gennem deres fælles leg og arbejde, venskaber og konflikter, gennem at være sammen med mange andre børn. Det er nemt at få øje på – men de lærer sig samtidig meget mere end det. De lærer en masse af de andre børn og af de voksne, som omgiver dem, af det liv der leves i dagtilbudet, af de oplevelser og udfordringer de stilles overfor, eller som de stiller sig selv; det er bare meget sværere præcist at sige, hvad det nøjagtigt er, de lærer sig – ud over de sociale kompetencer. Det har for den sags skyld heller ikke været så vigtigt – det vigtige har indtil for få år siden været, at små børn i dagtilbud uanset deres sociale baggrund havde en god hverdag med engagerede og omsorgsfulde voksne, som havde fokus på det enkelte barn og satte sjove og meningsfulde ting i gang, og hvor der var masser af tid til at lege og fordybe sig og mulighed for at begynde at finde ud af, hvem man var.

Problemet er ikke, at børnene ikke lærer noget, for det gør de. Problemet kan måske være, at vi i institutionerne ikke har haft tradition for at sætte ord på børnenes læring – ja, at vi rent faktisk ikke har tænkt i eller talt om læring men i stedet brugt begrebet udvikling. Og vi har holdt skarpt øje med, at børnene udviklede sig, som de skulle, og hvis de ikke gjorde,

ja, så har vi grebet ind med ekstra støtte og stimulering i det omfang, vi havde ressourcerne til det.

Meget af denne debat handler måske allermest om ord. I et børnehus i Nordsjælland kan en af dagene i efteråret beskrives således: Om formiddagen lavede børnehavebørnene finmotoriske og skoleforberedende øvelser med papir, farver og sakse, mens vuggestuegruppen havde samfundsfag og studerede offentlige transportmidler. Undervejs øvede de sig i kollektive beskeder som: "Hold hinanden i hånden" og "Nej, ikke gå ud på vejen". Om eftermiddagen havde de fleste børn efterårstema på legepladsen, mens enkelte havde fysik og undersøgte, hvad der sker, når man blander vand med sulfo og glycerin, hvorefter man udspænder det i et mindre stålstativ og puster til det.

Så måske handler hele denne sag om ord, om at sige tingene på en anden måde end før? Når det regner udenfor, så kan man gå ud på legepladsen og mærke, at man bliver våd. Man kan lege med vandet ved at skovle det fra vandpytten op i en spand, og så kan man hælde det ud – eller man kan blande det med sand eller jord til en passende konsistens, som man så kan klaske ud i passende former. Man kan finde ud af, hvad der kan flyde eller synke. Man kan grave kanaler og lede vandet. Man kan bygge dæmninger. Man kan hoppe i vandpytter og se, hvor langt og hvor højt man kan sprøjte. Man kan så meget. Hidtil har opfordringen fra den voksne lydt: "Kom, lad os gå ud og lege i regnvejet." Men fremover kommer den måske til at lyde: "Kom børn, i dag skal vi på legepladsen og have temadag om vand." Indholdet vil formentlig være stort set det samme, som altid kun afhængig af hvilke materialer der er tilgængelige, og hvad den voksne vil være med til. Eller – en ændret sprogbrug ændrer nok ikke på indholdet i sig selv her og nu – men over tid vil nye ord ændre vores måde at tænke på, og så vil det få betydning for indholdet.

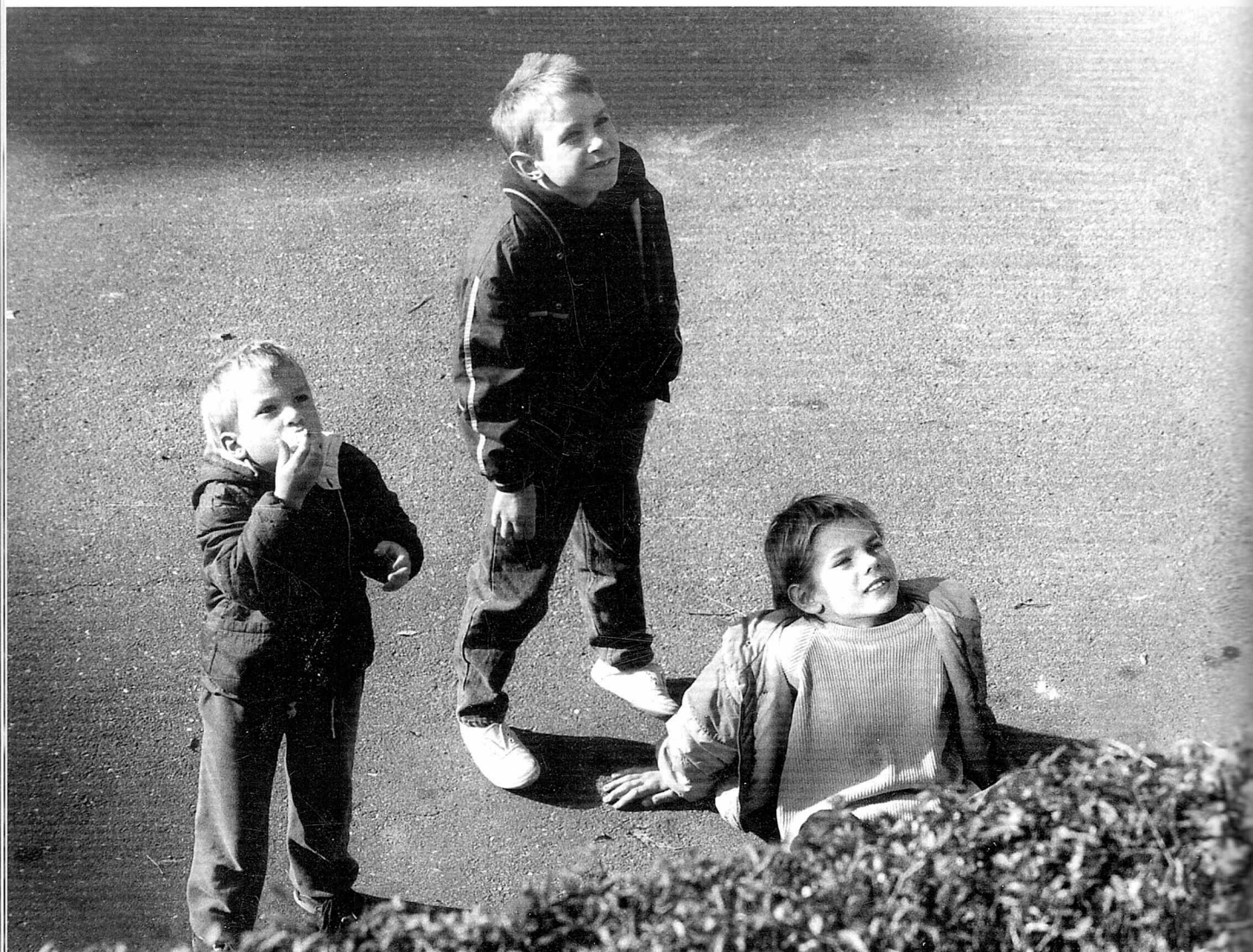
Donata Elschenbroich er dr.phil. og forfatter til flere tyske bestsellere om børns opvækst. Hun har ført grundige samtaler med 150 meget forskellige mennesker, forskellige i køn, alder, tro, erfaring, uddan-

nelsesbaggrund m.v. Hun er ikke nået frem til en læreplan for småbørn men til en "kanon for syvårige". Hendes ønske har ikke været at fastsætte målbare kompetencemål men at gøre sit til, at børn kan lære at orientere sig i verden, og hun er nået frem til en lang række af ting, som børn på syv år skal kunne eller skal have oplevet. Her er nogle få eksempler:

- Ville vinde og kunne tabe
- Have set faderen barbere sig
- Have bygget en snemand. Et sandslot. En dæmning i åen. Kunne tænde og slukke et bål under åben himmel. Have afprøvet en havelampe med levende lys og en vindmølle

- Have tilgivet en voksen en uretfærdig straf
- Kende en bog fra første til sidste side
- Kende den blå skygge – på et maleri, i vinterlandskabet m.v.
- Have anlagt eller ville anlægge en samling
- Kende eder og skældsord (på to sprog). Have en fornemmelse for stilniveauer, sprogkonventioner, hvor siger man hvad
- Have forhandlet om regler. Have ændret en regel. Forbinde noget med begrebet "undtagelse"
- Have klatret i et træ

Socialministeriet og Learning Lab Denmark har i fællesskab i september 2003 udgivet "Sølvguiden" som en status over læring i daginstitutioner netop nu og som et inspirationsmateriale til pædagoger og forvaltninger. En masse store projekter med fokus på læring er sat i gang, finansieret af Socialministeriet, og resultaterne af dem skal munde ud i en "Guldguide", som skal udkomme i 2005. Et spændende projekt som det nok kunne være værd at vente på resultaterne af, og som måske kunne gøre os klogere på den læring, der finder sted i dagtilbudene – i stedet for at begynde at lovgive allerede i efteråret 2003. Men det projekt har selvfølgelig heller ikke fokus på den negative sociale arv.

Afrunding

Vi har ingen problemer med, at børn skal lære sig noget. Vi synes faktisk, at det er de voksnes opgave at gå forrest og vise børnene verden og sætte interessante ting i gang – og dermed hjælpe børnene til at kunne lære at orientere sig i verden. Vi kan bare ikke på nogen måde se, hvorfor det nødvendigvis skal ske på baggrund af en læreplan, eller hvad det overhovedet har med negativ social arv at gøre. Hvis det handler om, at der er dagtilbud, som arbejder for dårligt, så var det mere rimeligt at sætte ind der med ekstra ressourcer og bevillinger i stedet for at skyde med spredehagl ud over hele området.

Og hvis man nu af en eller anden eller flere grunde endelig synes, at der skal laves en læreplan for dagtilbud i Danmark, så kunne man med fordel lige skele til Sverige. I Sverige brugte man adskillige år på at udarbejde sin læreplan, og den svenske professor i pædagogik Ingrid Pramling var i samarbejde med en række kompetente fagfolk inden for området hovedkvinden bag arbejdet. I forbindelse med indførelsen af læreplanen overgik dagtilbudene i øvrigt fra Socialministeriet til Undervisningsministeriet, fordi dagtilbudet i Sverige langt hen ad vejen primært tænkes som en ret-tighed for barnet til udvikling og læring og ikke som en arbejds-markedspolitisk foranstaltning, hvilket også medfører, at samfundet prioriterer, at udgiften for forældrene skal være lav – trods de mange kvadratmetre og de mange voksne.

Afslutningsvis vil vi derfor opfordre til, at man tænker sig grundigt om og giver sig god tid og finder ud af, hvad man vil med dagtilbudene i dagens Danmark; i stedet for over hals og hoved at lovgive om en læreplan begrundet i at ville bryde den negative sociale arv. Det er afgørende vigtigt, hvad det er for vilkår og rammer, vi tilbyder landets mange små børn i deres mange timer i dagtilbudene. Regeringens udspil er desværre usammenhængende og vidner om forvirring på allerhøjeste plan – og det er ikke et godt signal at sende ud til offentligheden eller til dagtilbudene.

Søs Bayer er cand.mag. i pædagogik og rektor for Dannerseminariet, Jytte Hare er exam.pæd. og leder af Fredskovhellet vuggestue i Hillerød, Tina Petersen er p.d. i ledelse og organisation og leder af Børnehuset Tolvkarlevej i Hillerød.